

ЖЕНА ВЕЛИКОГ ДАРА

– Марија Поповић Милутиновић (1810–1875) –

учитељица и прва жена адвокат

”

*Жена може бити учитељица,
књижевница и борац за
правду,
чак и у временима када се то
сматра немогућим.*

Замислите да вам кажу да не смете да учите. Да је знање само за дечаке. Да ваш задатак није да мислите, већ да се удате, пазите на домаћинство и подижете децу. Тако су говорили девојчицама у време када сам ја била мала. Не одговарати, не истицати се, бити скромна и послушна. А ја сам била... па рецимо, знатижељна за девојчицу тога доба. Испричаћу вам како сам постала учитељица, чуварка речи и борац за правду у временима када је то било намењено само дечацима. Рођена сам у Будиму 1810. године. Док су се друге девојчице играле луткама, ја сам крала очеву књигу и учила немачки под светлошћу свеће. Мама би ме понекад ухватила, па би ми кроз смех шапнула: „Немој да те виде, рећи ће да си превише паметна.“ Знала сам већ тада да знање није нешто што ми могу одузети. Оно је као семе: једном кад га засадиш, расте. Када сам први пут узела перо, осетила сам као да ми је цео свет стао у руку. Моји родитељи нису имали много, али су ми пружили највредније: подршку да учим. Научила сам немачки, мађарски и француски језик, читала сам српске песме, писма великих људи. Читала сам све чега бих се докопала. Тада још увек нисам знала да желим бити жена знања и да то знање делим.

Волела сам да учим, али још више сам желела да друге девојчице уче. Тада у Србији није било много учитељица, а људи су говорили:

„Жена да подучава децу? То није за њу!“ Нисам се обазирала на те речи. Ишла сам од куће до куће, учила девојчице да пишу, да броје, да размишљају. Била сам и учитељ и подршка њиховим сновима. И тако сам, у време кнеза Милоша, постала прва учитељица у Србији. Године 1846. запослила сам се у првој приватној женској

школи у Београду. Отварање ове школе био је велики искорак у тадашњем строгом патријархалном друштву. Иако је наставни програм за девојчице био усмерен на развијање практичних вештина, попут кућног рада и хришћанског васпитања, учила сам их да пишу да би једног дана могле да напишу властито име; да читају, да не би морале да верују свему што им други кажу; учила сам их да рачунају, да би знале колико вреде.

Знате ли шта је за мене највећи успех? Знање које се дељењем умножава.

Једне јесени чекали смо нову колегиницу. На вратима се појавила моја бивша ученица коју памтим по црвеној машини у црној косици. Сада је испред мене стајала млада, лепа жена, сјајних очију. Важно ми је рекла:

„Учитељице, и ја сам сада учитељица.”

Тада сам схватила: једна учена девојчица сутра учи десет других. Тако се мења свет.

Нисам лако ушла ни у свет у којем су речи биле привилегија мушкараца, али сам знала да тамо припадам. Чинила сам то тихо, седећи у куту сала где се читало, писало, расправљало. Правила сам се да не видим испитивачке погледе који су чекали да одустанем. Слушала сам, говорила тек онда када сам имала шта да кажем, све до тренутка када сам постала равноправна учесница расправа и полемика. И баш тамо, међу књигама и мислима, упознала сам песника Симу Милутиновића. Једног дана седела сам и читала његову песму. Реч за речју, стих за стихом, нисам знала где да станем. Волео је да пише као што река тече – без тачке, запете, паузе. Његове песме су се разливале као планински потоци: силовито, моћно, али често збуњујуће. Није било предах, нити једине мале црте која би рекла: „Овде удахни.” Рекох му: „Симо, песма ти је лепа, али читалац мора да се бори као војник да је разуме.” А он ће мени, с осмехом: „Па нека се бори! То је песнички изазов.” Мислила сам: народ жели да осећа, а не да погађа. Зато сам узела перо и почела да стављам тачке, зарезе, црте, узвичнике. Као да сам додавала душу реченици, да дише, да говори, да пева! На крају, када је прочитао своју песму, насмејао се и рекао: „Сад први пут звучи као да говори са мном.” Тако сам постала, како су ме касније звали, пунктаторка, жена која у речима тражи ритам, дисање и смисао. Јер и лепе мисли неко треба да уобличи да би стигле до ваших срца и ушију. Сада се већ нећете зачудити када вам кажем да сам се заљубила у Симу.

Нисам ни слутила да ће мој пут, започет у учионици, водити ка још једном месту које је до тада било незамисливо за једну жену. Кроз године рада, борбу за девојчице које су желеле више од шиваће игле и мираза, научила сам да није довољно знање имати – оно се мора и бранити. Женама је, у моје време, било забрањено да студирају право. Али, за мене забрана није ограда. Учила сам сама увече, када би сви заспали. Настављала бих тако што сам посећивала старе правобраниоце који су били ради да поделе своје знање и искуство са мном. Знање

које сам стекла није било само моје – служило је и другима који нису имали новца за адвокате. Помагала сам сиромашнима, старима, обесправљеним девојкама. Људи су ме звали „жена-адвокат”.

Сећам се случаја који ми је променио живот.

Пред суд је дошла удовица, сиромашна, преварена од једног трговца, а нико није хтео да је брани. У просторији која је мирисала на хартију и восак, људи су шапутали: „Шта ће нам учитељица у судници?”

Срце ми је снажно лупало. Одважила сам се, умала и рекла: „Зар судница није храм правде? А у храму је истина важнија од титуле. Истина се мора говорити, ма чијим гласом.”

Била сам толико узбуђена да сам, завршивши, погледом тражила бар један знак одобравања. Када су људи почели да климају главом, један по један, знала сам да је пут који сам изабрала онај прави и једини.

Никада нисам наплатила труд. Сиромашни су ми плаћали молитвом, осмехом, шаком ораха. То је било довољно јер правда није роба.

Зато вас молим:

Учите не само да бисте знали, већ да бисте могли да помогнете.

Знање које остане само у књизи, не мења ништа. Али знање које проговори, може да спаси неког коме се глас не чује. Драга децо, будите знатижељни и храбри – свет је препун могућности које чекају да их откријете.